

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesi- huoltolain sekä maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä helmikuuta 2014 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi vesihuoltolain sekä maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (HE 218/2013 vp).

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavat aloitteet:

— lakialoite vesihuoltolain muuttamisesta (LA 11/2012 vp — Reijo Tossavainen /ps ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 11.2.2014

— toimenpidealoite kohtuuttomuuden määrittäminen vesihuoltolaissa TPA 42/2012 vp — Martti Mölsä /ps ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 18.2.2014.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti ympäristövaliokunta ja perustuslakivaliokunta ovat antaneet asiasta lausuntonsa (YmVL 7/2014 vp ja PeVL 11/2014 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Antti Belinskij, maa- ja metsätalousministeriö

- hallitussihteeri Erja Werdi ja lakimiesharjoittelija Santeri Syrjälä, ympäristöministeriö
- johtaja Jari Keinänen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- kehitysinsinööri Jarmo Siekkinen, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- lakimies Jukka Kaakkola, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV)
- yhdyskuntatekniikan päällikkö Kirsi Rontu, Suomen Kuntaliitto
- maisema-arkkitehti Jukka Jormola, Suomen ympäristökeskus, SYKE
- hallintojohtaja Matti Hilli, Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
- toimitusjohtaja Timo Heinonen, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy
- tekninen johtaja Arto Lehtonen, Varkauden kaupunki
- toimialapäällikkö Elisa Piesala, Elintarviketeollisuusliitto ry
- lakimies Leena Penttinen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- kylien liiketoiminta-asiamies Juha Kuisma, Suomen Kylätoiminta ry
- edunvalvonta- ja viestintäpäällikkö Olli-Pekka Laine, Suomen Omakotiliitto ry
- puheenjohtaja Eero Kanervo, Uhkoilan vesiosuuskunta
- toimitusjohtaja Matti Virtanen, Suolahden-Sumiaisten vesiosuuskunta
- puheenjohtaja Vesa Arvonen, Suomen Vesi- huolto-osuuskunnat ry

- lakiasiain päällikkö Anneli Tiainen, Vesi- ja viemäri- ja jätehuoltoyhdistys
- dosentti Tapio Katko, Tampereen teknillinen yliopisto
- Timo Raitanen.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Esityksen tarkoituksena on saattaa vesihuoltolainsäädäntö vastaamaan vesihuoltolain säätämisen jälkeen ilmenneitä tarpeita. Tavoitteena on varmistaa turvallisten ja kohtuuhintaisten vesihuoltopalvelujen saatavuus sekä parantaa hulevesien hallintaa sään ja vesiolojen ääri-ilmiöiden lisääntyessä ja päällystettyjen pintojen määrän kasvaessa yhdyskunnissa. Esityksessä ehdotetaan muutoksia vesihuoltolakiin sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin.

Ehdotettavilla muutoksilla parannettaisiin erityisesti vesihuoltolaitoksen ylläpitoa ja riskien hallintaa, tietohuoltoa, taloudenpidon läpinäkyvyyttä sekä yhdyskunnan hulevesien hallintaa. Lisäksi mahdollistettaisiin tarkoituksenmukaisimpien vesihuoltoratkaisujen käyttöä taajamien ulkopuolella.

Vesihuoltolakiin ehdotetaan säännöksiä vesihuoltolaitosten varautumisesta vesihuollon häiriötilanteisiin.

Esityksen mukaan vesihuolto tulisi eriyttää kirjanpidossa ja vesihuoltolaitoksen olisi laadittava toimintakertomus. Lisäksi säädettäisiin vesihuollon tietojärjestelmästä.

Vesihuoltolakiin ehdotettavien muutosten perusteella taajamien ulkopuolella sijaitsevia kiinteistöjä ei tarvitsisi liittää vesihuoltolaitoksen verkostoon, jos niiden kiinteistökohtainen vesi-

huolto on järjestetty asianmukaisesti ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä. Taajaman ulkopuolella sijaitsevaa kiinteistöä, jolla ei ole vesikäymälää, ei tarvitsisi liittää laitoksen viemäriverkostoon.

Esityksen mukaan hulevesien kokonaishallinnasta säädettäisiin maankäyttö- ja rakennuslaissa. Kunnan tulisi suunnitella hulevesien hallinta ja järjestää se asemakaava-alueilla. Se voisi periä hallinnasta maksuja.

Esitys on myös osa sääntelykokonaisuutta, jonka tarkoituksena on parantaa varautumista sää- ja vesiolojen ääri-ilmiöihin ja edistää näin sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2014.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 11/2012 vp ehdotetaan vesihuoltolain soveltamisalan muuttamista vesihuoltolain määritelmän, maksujen yleisten perusteiden ja sopimusten tekemisen osalta.

Toimenpidealoite

Toimenpidealoitteessa TPA 42/2012 vp ehdotetaan kohtuuttomuuden tarkempaa määrittelemistä vesihuoltolain 11 §:ssä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten

hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Vesihuoltolain uudistamista koskevan esityksen yleisenä tavoitteena on turvallisten ja kohtuuhintaisten vesihuoltopalvelujen saatavuuden varmistaminen sekä sade- ja sulamisvesien eli hulevesien hallinnan parantaminen. Ehdotettu

uusi sääntely on suurelta osin nykyistä vesihuoltolakea tarkentavaa tai täydentävää. Lain perusteet ja vesihuollon kehittämiseen, järjestämiseen ja huolehtimiseen liittyvät periaatteet ja vastuut säilyvät ennallaan.

Lakiehdotuksen keskeiset muutokset liittyvät vesihuoltoverkostojen asianmukaisen ylläpidon kehittämiseen ja hulevesien hallinnan tehostamiseen sekä vesihuollon häiriötilanteiden nykyistä parempaan hallintaan. Vesihuoltolain uudistuksella pyritään myös vähentämään käsittelemättömien jätevesien vuotoja ja ohijuoksutuksia jätevedenpuhdistamoilla. Valiokunta pitää tärkeänä hulevesien kokonaishallinnan parantamista sään ja vesiolojen äärevöityessä ilmastonmuutoksen myötä.

Valiokunta toteaa, että nykyinen vesihuoltolaki (119/2001) tuli voimaan vuonna 2001. Sen jälkeen siihen on tehty vain hyvin vähäisiä muutoksia. Laissa säädetään vesihuollon kehittämisestä, vesihuoltopalvelujen järjestämisestä, niistä huolehtimisesta sekä vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisestä suhteesta. Vesihuollolla tarkoitetaan veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden, huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamista ja käsittelyä. Keskeisiä vesihuollon toimijoita ovat kunta, vesihuoltolaitos ja kiinteistön omistaja tai haltija.

Vesihuoltolain mukaisesti kunnan tulee kehittää vesihuoltoa alueellaan ja järjestää vesihuoltopalvelut, jos suurehkon asukasjoukon tarve tai terveydelliset taikka ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat. Kunta tekee päätöksen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueesta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö tulee liittää laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin sekä huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamista varten tarkoitettuun viemäriin, ellei kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myönnä päätöksellään liittämismuutoksesta erillistä vapautusta.

Nykyisen vesihuoltolain mukaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella olevan kiinteistön on pääsääntöisesti liityttävä laitoksen vesijohtoon ja viemäriin. Valiokunta toteaa, että liittymismuutoksesta

vollisuudesta vapauttamista koskevissa tulkinnoissa on ollut suurta vaihtelua. Erityisesti esille on noussut liittymismuutoksesta kohtuuttomuus niissä tilanteissa, joissa haja-asutusalueella sijaitsevan kiinteistön vesihuolto on toteutettu asianmukaisin kiinteistökohtaisin ratkaisuin ennen vesihuoltoverkoston rakentamista alueelle. Valiokunta pitää hyvänä, että lakiehdotuksessa liittymismuutoksesta selkeää epäkohtaa esitetään korjattavaksi uudistamalla vapauttamista koskevaa sääntelyä.

Valiokunta toteaa, että nykyinen vesihuoltolaki on perusteiltaan osoittautunut toimivaksi järjestelmäksi. Suomessa on kaikkiaan noin 1 500 vesihuoltolaitosta tarkoitettua vesihuoltolaitosta. Vesihuoltolaitosten vesijohtoverkostojen piirissä on tällä hetkellä yli 90 prosenttia ja viemäriverkostojen piirissä runsaat 80 prosenttia Suomen talouksista. Lisäksi Suomessa toimii noin 1 400 vesiosuuskuntaa, joiden osalta kyseessä on merkittävä kylien yleishyödyllisen liiketoiminnan muoto.

Valiokunta pitää myös erittäin tarpeellisenä lakiehdotuksen aiempaa laajempia säännöksiä siitä, että vesihuollosta perittävillä maksuilla tulee kattaa jatkossa sekä vesihuoltolaitoksen uusia korvausinvestoinnit. Muutostarpeita vesihuoltolakiin aiheuttaa myös tarve parantaa vesihuoltopalvelujen toimintavarmuutta vesihuoltoverkostojen kunto ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen huomioon ottaen. Lisäksi vesihuoltolaitoksen toiminta ja talous luonnollisessa monopoliasemassa tulee saattaa huomattavasti läpinäkyvämmäksi riippumatta laitoksen organisaatiomuodosta. Valiokunta pitää myös erittäin tarpeellisenä vesihuoltolaitosten tiedotuksen ja avoimuuden lisäämistä kiinteistönomistajien ja -haltijoiden suuntaan.

Vesihuoltoverkoston kunnossapito on vesihuollon kasvava riski ja uhkatekijä. Valiokunta korostaa sitä, että vesihuoltoverkostojen puutteellinen ylläpito ja riittämätön peruskorjaus ovat muodostuneet viime vuosikymmenien aikana vähitellen vakavaksi ongelmaksi. Keskeisenä puutteena on kuntien riittämätön panostus verkoston saneerauksiin ja sitä kautta kasvava saneerausvelka. Valiokunta pitää syntyneitä kor-

jausvelkaa erittäin suurena piilevänä ongelmana, johon tulee puuttua laajalla keinovalikoimalla. Valiokunta palaa asiaan jäljempänä mietinnössä.

Vesihuollon kehittäminen ja järjestäminen

Lakiehdotuksessa kunnan yleisiä velvoitteita vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen muutetaan lisäämällä vesihuollon kehittämiseen yhteistyövelvoitteita. Esityksen mukaan kuitenkin pakollisesta erillisestä kehittämissuunnitelmasta luovuttaisiin. Kunta voi valita, päivittääkö se vesihuollon kehittämissuunnitelman vai suunnitteleeko se kehittämistä muulla tavalla. Valiokunta painottaa vesihuollon systemaattisen suunnittelun tarvetta, mutta korostaa sitä, että erillisen kehittämissuunnitelmavelvoitteen poistaminen antaa kunnille mahdollisuuksia nykyistä joustavampaan suunnitteluun.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueiden rajausperusteissa viitataan toteutuneeseen tai suunniteltuun yhdyskuntakehitykseen ja laissa tarkoitettu tavoitteellinen aikataulu toiminta-alueen osien saattamiseksi vesihuoltolaitoksen verkoston piiriin sidotaan selkeämmin yhdyskuntakehityksen tarpeisiin. Valiokunta toteaa, että myös sääntelyä toiminta-alueen hyväksymisestä tarkennetaan ja siinä kiinnitetään nykyistä selkeämmin huomiota asiasta tiedottamiseen ja vesihuollon maksujen kohtuullisuuteen. Lisäksi esityksessä mahdollistetaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen supistaminen tietyin edellytyksin, jos kunnan velvollisuus vesihuoltolaitoksen palvelujen järjestämiseen on poistunut. Valiokunta katsoo, että vesihuoltolain toiminta-alueen supistamista koskevien säännösten selkeyttäminen on tarpeen, jotta vesihuolto voidaan muuttuneissa olosuhteissa järjestää kiinteistönomistajien ja haltijoiden kannalta järkevästi.

Liittymispakko

Nykyiseen vesihuoltolain 10 §:ään sisältyvä kiinteistön liittämiselvelvollisuus laitoksen verkostoon on usein koettu epäoikeudenmukaiseksi tilanteessa, jossa haja-asutusalueella kiinteistökohtainen vesihuolto jo täyttää asianmukaisesti

lainsäädännössä esitetyt vaatimukset. Valiokunta painottaa sitä, että nykyisen vesihuoltolain soveltamisessa on esiintynyt tietyissä yksittäistapauksissa liittymispakkoa koskevia selkeitä yllilyöntejä ja kiinteistönomistajien kannalta kohtuuttomia lopputuloksia.

Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä liittymispakkoon liittyviä epäkohtia on onnistuneesti korjattu. Lakiehdotuksen 10 §:n 2 momentin mukaan taajaman ulkopuolista kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen vesijohtoon, jos momentissa tarkoitettujen edellytysten täytyvät. Poikkeuksen myöntämisen perusedellytyksenä on esityksen mukaan se, että kiinteistön vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä. Toinen edellytys on se, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveydensuojelulain mukaiset laatuvaatimukset täyttävää talousvettä.

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos kiinteistön vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä ja jätevesien johtamisessa sekä käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa (86/2000) säädetään. Valiokunta toteaa myös, että taajaman ulkopuolella sijaitsevaa kiinteistöä ei tarvitse liittää lakiehdotuksen 10 §:n mukaan jätevesiviemäriin silloinkaan, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevedet käsitellään ympäristönsuojelulain mukaisesti. Lisäksi liittämiselvelvollisuudesta vapauttamisen perusteita tarkennetaan siten, että vapautus voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena ja että liittämisen kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset.

Valiokunta toteaa lisäksi, että liittymispakosta vapauttamiseen sisältyy erillinen siirtymäsäännös. Ennen lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, jossa laitos on jo ryhtynyt toimenpiteisiin vesihuollosta huolehtimiseksi, kiinteistön liittämiselvelvollisuus vesihuoltolaitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy 31 päivään joulukuuta 2018 asti nykyisen vesihuoltolain 10 §:n mukaisesti. Va-

liokunta toteaa, että edellä mainittu siirtymäsäännös on tarpeen jo pitkällä suunnittelussa olevien hankkeiden loppuun saattamiseksi ja aloitettujen vesihuoltohankkeiden loppuunsaattamisen turvaamiseksi. Hallituksen esityksen siirtymäsäännöksiä koskevissa perusteluissa todetaan, että vesihuollosta huolehtimisen toimenpiteillä tarkoitettaisiin verkoston rakentamistoimenpiteitä tai niiden aktiivista suunnittelua tai valmistelua. Valiokunta toteaa, että rakentamistoimenpiteet muodostavat selväpiirteisen rajan siirtymäsääntelyn soveltamiselle, mutta valmistelussa ei ole aina osoitettavissa täysin selväpiirteistä rajakohtaa, jossa suunnittelu tai valmistelu olisi muotoutunut aktiiviseksi. Valiokunta katsoo, että siirtymäsääntely tulee suunnittelun osalta sovellettavaksi silloin, kun suunnittelu on jo edennyt pitkälle ja rakentaminen on alkamassa. Rakentamistoimenpiteiden aloittamiseen voidaan rinnastaa se, että asiasta on tehty rakennusurakoitsijan kanssa sopimus tai sopimukset. Käytännössä raha- ja maksuliikennettä koskevan velvoitteen olisi tullut tavalla tai toisella alkaa tai se olisi sopimuksen perusteella tullut mahdollistaa.

Vesihuollon riskien hallinta

Vesihuoltopalvelujen toimintavarmuutta on tarpeen parantaa erityisesti vesihuoltoverkostojen kunnan huononemisen ja sään ääri-ilmiöiden lisääntymisen takia. Esityksen mukaan vesihuoltolakiin sisällytetään varsin kattavat säännökset vesihuoltolaitosten velvollisuuksista varautua häiriötilanteisiin.

Valiokunta toteaa, että vesihuoltolaitoksen tulee jatkossa laatia suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta yhteistyössä eri tahojen kanssa ja ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin vesihuollon palvelujen varmistamiseksi. Laitosten tulee olla selvillä raakaveden laatuun ja määrään kohdistuvista riskeistä sekä laitteistojensa kunnosta sekä tarkkailla raakaveden määrän ja laadun ohella laitteistonsa kuntoa ja vuotovesien määrää. Lisäksi laitoksen tulee saattaa verkostotietonsa sähköiseen muotoon.

Vesihuoltolain 15 §:ään ehdotetuilla vesihuoltolaitoksen selvilläölo- ja tarkkailuvelvoit-

teilla sekä 15 a §:n suunnitelmalla palveluiden turvaamisesta häiriötilanteissa varmistetaan nykyistä paremmin se, että kuluttajille ja yrityksille toimitettava talousvesi täyttää sille talousvesi-asetuksissa säädetyt laatuvaatimukset kaikissa olosuhteissa ja tilanteissa. Lakiehdotuksen 15 a §:n 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta laatia suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta ja 4 momentissa annetaan valtioneuvostolle valtuus antaa lakia tarkentava asetus varautumisesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvoston asetus varautumissuunnitelman sisältövaatimuksista ja muiden kunnan varautumissuunnitelmien yhteensovittamisesta valmistellaan mahdollisimman pian lain voimaantulon jälkeen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota häiriötilanteisiin varautumista koskevan asetuksenantovaltuuden avoimuuteen lakiehdotuksen 15 a §:ssä. Lain säännöksistä ei perustuslakivaliokunnan mukaan ilmene, millaista varautumista häiriötilanteisiin vesihuoltolaitokselta edellytetään varautumissuunnitelman laatimisen ja sen perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymisen lisäksi. Lakiehdotuksessa jää epäselväksi se, millaisista asioista asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä. Valiokunta ehdottaa säännöksen täydentämistä jäljempänä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevällä tavalla.

Vesihuoltoverkoston korjausvelka

Lakiehdotuksessa korostetaan sitä, että vesihuollosta perittävillä maksuilla tulee kattaa sekä vesihuoltolaitoksen uus- että korjausinvestoinnit. Valiokunta pitää riskien hallinnan kehittämistä täysin välttämättömänä, koska tällä hetkellä vesihuollon korjausinvestointeihin varautumisessa ja niiden toteuttamisessa on vakavia puutteita. Suuri osa nyt kunnostuksen tarpeessa olevasta vesihuoltoverkostosta on rakennettu 1960—1970-luvuilla. Tämän aikaiset putkistot näyttävät rapistuvan jopa nopeammin kuin yhtä tai kahta vuosikymmentä aiemmin rakennettu verkosto.

Maan alle, pois näkyvistä on kaivettu kaikkiaan noin 100 000 kilometriä vesijohtoja ja

noin 50 000 kilometriä jätevesijohtoja. Huonokuntoisten vesijohtojen osuus on ollut vuonna 2008 arvioiden mukaan noin 6 prosenttia vesijohtoverkoston kokonaispituudesta ja huonokuntoisten viemärien osuus noin 12 prosenttia viemäriverkoston kokonaispituudesta. Huonojen ja erittäin huonokuntoisten viemärien pituuden on arvioitu vuonna 2008 olleen yli 5 500 kilometriä.

Valiokunta tähdentää sitä, että vesihuoltoverkoston korjausvelan kustannuksista ei ole tällä hetkellä tarkkoja tietoja, mutta korvausvelka on hyvin todennäköisestä miljardiluokkaa. Saneerausvelan tarkempaa arviointia haittaa se, että verkostojen uudisrakentamis- ja saneeraustasoista ei ole vuosiin pystytty julkistamaan yhteisiä tilastoja. Nykyisten asiantuntija-arvioiden mukaan saneeraustarve on kaksin-kolminkertainen nykyiseen kunnostuspanostukseen verrattuna. Vesihuoltoverkoston korjausvelka lisää todennäköisesti myös vesihuollon häiriötilanteiden määrää.

Vesihuoltoverkoston saneerausvelan kiinnikuomisessa on riittävien taloudellisten resursien lisäksi muitakin ongelmia: verkostojen saneeraus vaatii yhteensovittamista esimerkiksi katusaneerauksen ja muiden johtojen saneerauksen kanssa. Valiokunta korostaa sitä, että kiinteistöjen liittymäjohtojen saneeraus tulee hoitaa lähtökohtaisesti katujohdojen saneerauksen kanssa samanaikaisesti aina, kun se vain on mahdollista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että korjausinvestointeja ja korvausvelkaa koskevan sääntelyn täydentämisen lisäksi edistetään valtakunnallisesti vesihuoltoverkoston saneerausta kokonaisvaltaisesti. Valiokunta painottaa sitä, että myös valtion tulee osallistua korjausvelan pienentämiseen.

Vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan läpinäkyvyyden parantaminen

Valiokunta painottaa kohtuuhintaisten vesihuoltopalveluiden tarvetta kansalaisten kannalta, koska vesihuoltolaitos toimii luonnollisena monopolina eikä laitoksen asiakkaalla ole mahdollisuutta kilpailuttaa palveluntarjoajia. Valiokunta toteaa, että vesihuoltolaitosten taloudenpidon

läpinäkyvyydessä on ollut viime vuosina ongelmia eikä kuntien laitoksille asettamia tuottovaatimuksia ole voitu luotettavasti vertailla tai selvittää. Vesihuoltolaitosten talouden seuranta on vaikeuttanut myös se, että kasvava osa laitoksista on niin sanottuja monialayrityksiä, jotka harjoittavat vesihuollon lisäksi muitakin liiketoimintaa. Nykyiseen vesihuoltolakiin ei sisälly riittävän selkeitä säännöksiä, jotka velvoittaisivat eriyttämään vesihuoltolaitoksen kirjanpidon muusta kirjanpidosta monialayrityksessä.

Lakiehdotuksen mukaan vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan läpinäkyvyyttä pyritään parantamaan säätämällä vesihuoltolaissa laitoksen taloudenpidon eriyttämisestä, toimintakertomuksesta, tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastamisesta, tietojen julkistamisesta sekä vesihuollon tietojärjestelmästä. Säännösmuutosten tarkoituksena on yhtäältä parantaa mahdollisuuksia laitosten toiminnan ja talouden seurantaan ja julkisuusvalvontaan sekä toisaalta varmistaa laitosten edellytykset huolehtia toimintavarmuudestaan. Valiokunta korostaa sitä, että vesihuollon uuden tietojärjestelmän avulla tulee kyetä tuottamaan sellaisia tietoja, joiden avulla voidaan riittävän kattavasti vertailla ja seurata vesihuoltolaitosten taloudenpitoa.

Vesihuoltolaitoksen kirjanpidon eriyttämisvelvollisuus ulotetaan lakiehdotuksessa kunnallisten laitosten lisäksi monialayrityksen osana toimiviin laitoksiin. Vesihuollolle ja huleveden viemäroinnille tulee jatkossa laatia erillinen tase ja tuloslaskelma sekä toimintakertomus. Laitoksen tulee julkistaa tilinpäätös, toimintakertomus ja toimitusehdot samoin kuin vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta ja laatua kuvaavat tunnusluvut.

Vesihuoltolaitosten tulee jatkossa toimittaa vesihuollon tietojärjestelmään tiedot palvelujensa hinnoista ja niiden määräytymisperusteista. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että tietojärjestelmän kehittäminen tehdään kiinteässä yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan kannanoton perusteella vesihuoltolaitoksilta tietojärjestelmästä perittävistä maksusta luopumista jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa ilmenevällä tavalla.

Valiokunta pitää vesihuoltolaitosten toiminnan läpinäkyvyyden lisäämistä erittäin välttämättömänä. Tarvitaan myös lakiuudistuksen aktiivista seurantaa, jotta voidaan varmistaa, osoitautuvatko vesihuoltolaitosten toiminnan ja talouden läpinäkyvyyden parantamiseksi esitetyt toimenpiteet riittäviksi ja oikein suunnatuiksi.

Hulevesien hallinta

Valiokunta toteaa, että keskeinen periaatteellinen muutos vesihuoltolain uudistuksessa on hulevesien ja perustusten kuivatusvesien viemäröinnin irrottaminen vesihuoltolain mukaisesta vesihuollon käsitteestä. Tämä uudistus vaikuttaa vesihuoltolain soveltamisalaan siten, että uuden vesihuoltolain useimpia säännöksiä ei sovelleta huleveden viemäröintiin, vaan hulevesien kokonaishallinnasta säädetään nykyistä kattavammin maankäyttö- ja rakennuslakiin lisättävillä uusilla säännöksillä. Valiokunta korostaa, että maankäyttö- ja rakennuslain uusilla säännöksillä voidaan paremmin huolehtia hulevesien hallinnasta äärevöityvissä ilmasto-olosuhteissa.

Hulevesien kokonaishallinnasta ehdotetaan säädettäväksi maankäyttö- ja rakennuslain uudessa 13 a luvussa. Tavoitteena on tarkentaa kuntien tehtäviä hulevesien hallinnassa sekä edistää maanpäällisten hallintakeinojen käyttöä ja hulevesien hallinnan huomioon ottamista alueidenkäytön suunnittelussa. Valiokunta korostaa, että hulevesien onnistunut hallinta edellyttää kokonaisvaltaista maankäytön suunnittelua, joten sen liittäminen selkeämmin osaksi maankäyttö- ja rakennuslakia on tarkoituksenmukainen uudistus. Valiokunta katsoo, että kunnilla on vesihuoltolaitoksia paremmat edellytykset vaikuttaa hulevesien hallintamenetelmien käyttöönottoon, koska kunnat voivat varata vesien imeytykseen ja viivytykseen soveltuvia alueita sekä kaavoituksessa että rakennuslupien myöntämisen yhteydessä.

Lakiuudistuksen merkittävä hulevesiä koskeva linjaus on lähtökohtainen kieltä johtaa hulevesiä yhteen jätevesien kanssa ns. sekaviemäreissä, ellei samalla erityisesti voida taata viemärijärjestelmän moitteetonta toimintaa. Käy-

tännössä vanhoissa kaupunkikeskustoissa voi säilyä sekaviemärijärjestelmiä, mutta lakiuudistus edellyttää korjaamaan järjestelmiä niin, että pystytään estämään hulevesien aiheuttamat, viemärivesiä sisältävät ylivuodot vesistöihin ylikuormitetuista pumppaamoista ja jätevedenpuhdistamoista. Viemärivesien ylivuodot vesistöihin runsaiden sateiden yhteydessä aiheuttavat vesistöissä muun muassa hygieniao ongelmia, jotka voivat olla vakavia. Valiokunta pitää tärkeänä kiinnittää jatkossa erityistä huomiota hulevesien laadun parantamiseen, jotta vesistöjen kuormitusta voidaan näiltäkin osin vähentää.

Esityksen mukaan maankäyttö- ja rakennuslain 13 a lukuun lisätään uudet säännökset myös hulevesisuunnitelmasta. Kyseessä on uusi lähinnä erilaisiin teknisiin suunnitelmiin rinnastuva suunnitelma, joka voi olla osa katusuunnitelmaa tai yleisten alueiden suunnitelmaa. Tässä suunnitelmassa esitetään kunnan hulevesijärjestelmään kuuluvat hulevesien hallinnan ratkaisut ja rakenteet. Lähtökohtana on hulevesien hallinnan suunnittelu yleiskaavatasolla ja tarkentavana asemakaavassa. Kunnan hulevesisuunnitelma on jatkossa laadittava siten, että suunnitelmassa otetaan huomioon mahdollinen sademäärien lisääntyminen, asemakaava, katusuunnitelma ja yleisten alueiden suunnitelma ja että se täyttää toimivuuden, turvallisuuden sekä viihtyisyyden vaatimukset. Valiokunta korostaa sitä, että ilmaston muuttuessa arvioita ns. mitoitussatteista ja niihin perustuvia suosituksia on tarpeen kehittää ja huomioida ne suunnittelussa ja rakentamisessa nykyistä kattavammin kulloinkin käytössä olevan parhaan asiantuntijatiedon pohjalta.

Kunta voi ehdotetun maankäyttö- ja rakennuslain 13 a luvun perusteella päättää periä myös uudentyyppisiä maksuja, joilla voidaan kattaa kunnan mahdollisen hulevesijärjestelmän rakentamiskustannuksia ja käyttö- ja ylläpito-kustannuksia. Lakiehdotuksen mukaan maksut kohdistetaan niiden kiinteistöjen omistajille ja haltijoille, jotka kuuluvat kunnan hulevesijärjestelmän vaikutusalueeseen. Valiokunta toteaa, että vaihtoehtoisesti kunta voi halutessaan edelleen kattaa hulevesien hallinnasta aiheutuvat

kustannukset kokonaan verovaroin, kuten nykyäänkin.

Lopuksi

Nykyisen vesihuoltolain käytännön ongelmat ovat liittyneet lähinnä taajamien ulkopuolisten kiinteistöjen liittymispakkoon. Kiinteistönomistajat ovat tietyissä tapauksissa joutuneet maksamaan vesihuoltoverkkoon liittymisestä varsin suuria liittymismaksuja ilman varsinaista palvelutarvetta tai hyötyä. Valiokunta korostaa, että tältä osin lakiehdotuksen 10 §:n muutokset vähentävät näitä ongelmia merkittävästi.

Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä on hyvin tuotu esille tarve tiedottaa vesihuoltoon liittyvistä suunnitelmista nykyistä paremmin, tarve selvittää riittävästi hankkeiden kohdittuilla ja tasapuolisilla kustannuksilla sekä parantaa hankkeiden ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä. Kokonaisuudessaan asiakkaan suoja vesihuollossa paranee uudistuksen myötä. Valiokunta pitää tärkeänä riittävää seurantaa, jotta vesihuollon kustannuksia ja tiedotuksen kattavuutta voidaan arvioida. Valiokunta painottaa lisäksi sitä, että mittavasta lakiuudistuksesta tulee tiedottaa mahdollisimman laajasti, jotta esimerkiksi kiinteistönomistajat ja -haltijat saavat tietoa muuttuvista säännöksistä.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota vesihuoltoverkkostomme korjausvelkaan ja painottaa sitä, että verkoston laajentamisen sijaan ensisijaisena tavoitteena tulee tulevaisuudessa olla nykyisen verkoston kunnostuksen ja kunnossapidon parantaminen. Valiokunta korostaa valtakunnallisen yhteistyöhankkeen tarvetta, jossa edistetään ja kehitetään parhaita käytäntöjä yhteistyössä vesihuoltoalan toimijoiden ja alan tutkustahojen kanssa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki vesihuoltolain muuttamisesta

15 a §. Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen häiriötilanteissa. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että sääntelyä on syytä täydentää säännöksillä siitä, mitä velvoitteita

häiriötilanteisiin varautumiseen voi sisältyä, tai rajaamalla asetuksenantovaltuus koskemaan vain tarkempien säännösten antamista varautumissuunnitelmasta.

Valiokunta ehdottaa vesihuoltolain 15 a §:n 4 momenttia täydennettäväksi siten, että valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä perusteista, joiden mukaan vesihuoltolaitos suunnittelee varautumista häiriötilanteisiin. Valiokunta toteaa, että täydennys liittää asetuksenantovaltuuden kiinteästi pykälän 2 momentissa tarkoitettuun suunnitteluun häiriötilanteisiin varautumiseksi sekä 1 momentissa tarkoitettuun yhteistyöhön eri tahojen kanssa.

20 a §. Vesihuollon toimintakertomus. Valiokunta ehdottaa pykälän sanamuodon tarkentamista siten, että vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Valiokunta toteaa, että vesihuollon toimintakertomuksen tavoitteena on vesihuollon taloushallinnon läpinäkyvyyden lisääminen.

20 d §. Vesihuollon tietojärjestelmä. Perustuslakivaliokunta on kokonaisarviointin perusteella pitänyt hallituksen esitykseen sisältyvää vesihuollon tietojärjestelmästä perittävää maksua perustuslain 81 §:n 2 momentissa tarkoitettuna maksuna. Maksua koskevat säännökset lakiehdotuksessa eivät kuitenkaan perustuslakivaliokunnan arvion mukaan täytä perustuslain 81 §:n 2 momentin vaatimuksia, joiden mukaan maksun suuruuden yleisistä perusteista tulee säätää lailla.

Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan kannanoton perusteella vesihuoltolaitoksilta tietojärjestelmästä perittävästä maksusta luopumista ja 20 d §:n 1 momentin toisen virkkeen poistamista pykälästä. Kun maksusäännös poistetaan ehdotetun pykälän 1 momentista, tulee myös 3 momentin viittaus 1 momenttiin poistua.

Voimaantulo. Voimaantuloa koskevien hallituksen esityksen perusteluiden mukaan vesihuoltolain 20 d § on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2016 alusta, jos vesihuollon tietojärjestelmän kehitystyö valmistuu suunnitellussa aikataulussa. Perustuslakivaliokunta on lausun-

nossaan katsonut, etteivät tämänkaltaisten hallinnollisten toimenpiteiden aikatauluun liittyvät syyt täytä perustuslain 79 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityisen syyn vaatimusta. Tällaiset toimet ovat tavanomaisia lainsäädännössä, ja tarvittava aika niille voidaan varata päätettäessä lain voimaantuloajankohdasta lakia vahvistettaessa.

Valiokunta toteaa, että vesihuoltolain 20 d §:n voimaantuloajankohdasta säätämistä ei ole edellä mainituista syistä mahdollista jättää valtioneuvoston asetuksen varaan, vaan 1. lakiehdotuksen voimaantulosäännöstä on tarkistettava, jotta lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Valiokunta ehdottaa edellä todetun perusteella vesihuoltolain 20 d §:n voimaantulon ajankohdaksi 1.1.2016.

2. Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

103 a §. Soveltamisala. Valiokunta ehdottaa teknisenä korjauksena suluissa olevan "hulevesi" -sanan kursivointia.

103 d §. Valvonta. Pykälän mukaan kunnan monijäseninen toimielin voi antaa kiinteistön omistajalle tai haltijalle määräyksen hulevesistä aiheutuvan haitan poistamiseksi. Valiokunta ehdottaa teknisenä korjauksena sanan "määräämä" lisäämistä pykälän alkuun sanan "kunnan" jälkeen, jotta sanamuoto on yhdenmukainen muiden ehdotettujen maankäyttö- ja rakennuslain pykäläiden kanssa.

103 h §. Kiinteistöjen hulevesijärjestelmä. Valiokunta ehdottaa asetuksenantovaltuuden täsmentämistä siten, että ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kiinteistön hulevesijärjestelmästä, siihen kuuluvien laitteistojen ja rakenteiden teknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista sekä kiinteistön hulevesijärjestelmän rakentamisesta. Valiokunta toteaa, että tulevien asetusten sisällöllä on tarkoitus ohjata erityisesti hulevesijärjestelmän teknistä toteuttamista.

103 k §. Määräys hulevesistä aiheutuvan haitan poistamiseksi. Pykälän mukaan kunnan monijäseninen toimielin voi antaa kiinteistön omistajalle tai haltijalle määräyksen hulevesistä aiheutuvan haitan poistamiseksi. Valiokunta ehdottaa teknisenä korjauksena sanan "määräämä" lisäämistä pykälän alkuun sanan "kunnan" jälkeen, jotta sanamuoto on yhdenmukainen muiden ehdotettujen maankäyttö- ja rakennuslain pykäläiden kanssa.

103 n §. Hulevesien hallinnasta kunnalle perittävä maksu. Valiokunta toteaa, että ehdotetussa 103 n §:n 1 momentissa tarkoitettujen hulevesijärjestelmästä aiheutuneiden kustannusten voidaan katsoa sisältävän myös esimerkiksi kohtuulliset järjestelmän suunnittelukustannukset. Valiokunta ehdottaa kuitenkin maksuja koskevan sääntelyn tarkentamista. Koska kysymys on kiinteistön omistajalta tai haltijalta perittävästä maksusta, tulee maksuperusteiden ilmetä mahdollisimman selvästi laista. Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia täsmennettäväksi siten, että hulevesimaksun perusteita voivat olla kunnan hulevesien hallinnan ratkaisut ja kiinteistön sijainti kunnan hulevesijärjestelmän vaikutusalueella sekä järjestelmän suunnittelun kustannukset alueella, jolla kiinteistö sijaitsee.

Eduskunta-aloitteet

Koska valiokunta ehdottaa lakiehdotusten hyväksymistä hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa lakialoitteen ja toimenpideoitteen hylkäämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoite LA 11/2012 vp hylätään ja

että toimenpidealoite TPA 42/2012 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

vesihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesihuoltolain (119/2001) 2—5, 7, 8, 10—12 ja 15 §, 4 luvun otsikko, 18 §:n 1 momentti, 19 ja 20 §, 5 luvun otsikko, 22 ja 27 §, 28 §:n 1 ja 2 momentti ja 32 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 4 ja 11 § laissa 1488/2009, sekä
lisätään lakiin uusi 8 a ja 15 a §, 3 a luku, 20 a—20 d § ja 24 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

2—5, 7, 8, 8a, 10—12 ja 15 §
 (Kuten HE)

15 a §

*Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen
 häiriötilanteissa*

(1—3 mom kuten HE)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä *perusteista, joiden mukaan vesihuoltolaitos suunnittelee varautumista häiriötilanteisiin.*

3 a luku

Huleveden viemäröinnin järjestäminen ja hoitaminen

17 a, 17 b, 17 c, 17 d ja 17 e §
 (Kuten HE)

4 luku

Vesihuoltolaitoksen taloushallinto

18, 19, 19 a ja 20 §
 (Kuten HE)

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava *kirjanpito-laissa tarkoitettu toimintakertomus*. Siinä tulee esittää ymmärrettävässä muodossa 20 §:ssä tarkoitettujen tilinpäätöstiedot sekä tiedot vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

20 b ja 20 c §
 (Kuten HE)

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Suomen ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tietojärjestelmää yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa. (*Poist.*)

(2 mom. kuten HE)

Mitä (*poist.*) 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä.

(4 mom. kuten HE)

5 luku	32 § (Kuten HE)
Sopimukset vesihuollosta ja huleveden viemä- röinnistä	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 20 d § tulee kuitenkin voimaan <i>1 tam- mikuuta 2016.</i> (2—6 mom. kuten HE)
22, 24, 27 ja 28 § (Kuten HE)	

2.

Laki**maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 182 §:n 1 momentti, 190 §:n 4 momentti ja 204 a §,

sellaisina kuin niistä ovat 190 §:n 4 momentti laissa 1441/2006 ja 204 a § laissa 476/2004, sekä *lisätään* lakiin uusi 13 a luku, 183 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, ja 190 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1441/2006, 1129/2008 ja 1589/2009, uusi 4 momentti, jolloin muutettu 4 momentti siirtyy 5 momentiksi ja nykyinen 5 momentti 6 momentiksi, seuraavasti:

13 a luku	(2 mom. kuten HE)
Hulevesiä koskevat erityiset säännökset	103 e, 103 f ja 103 g § (Kuten HE)
103 a §	
<i>Soveltamisala</i>	103 h §
Tämän luvun säännöksiä sovelletaan rakenne- tulla alueella maan pinnalle, rakennuksen katol- le tai muulle pinnalle kertyvän sade- tai sulamis- veden (<i>hulevesi</i>) hallintaan. (2 mom. kuten HE)	<i>Kiinteistön hulevesijärjestelmä</i> (1 ja 2 mom. kuten HE) Ympäristöministeriön asetuksella voidaan an- taa tarkempia säännöksiä kiinteistön hulevesi- järjestelmästä sekä siihen <i>kuuluvien laitteisto- jen ja rakenteiden teknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista sekä kiinteistön hulevesijärjestel- män rakentamisesta.</i>
103 b ja 103 c § (Kuten HE)	
103 d §	
<i>Valvonta</i>	103 i ja 103 j § (Kuten HE)

Kunnan *määräämä* monijäseninen toimielin
valvoo tämän luvun säännösten noudattamista.

MmVM 6/2014 vp — HE 218/2013 vp

103 k §

Määräys hulevesistä aiheutuvan haitan poistamiseksi

Kunnan *määräämä* monijäseninen toimielin voi antaa kiinteistön omistajalle tai haltijalle määräyksen hulevesistä aiheutuvan haitan poistamiseksi.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

103 l ja 103 m §
(Kuten HE)

103 n §

Hulevesien hallinnasta kunnalle perittävä maksu

(1 mom. kuten HE)

Hulevesimaksun perusteita ovat kunnan hulevesien hallinnan ratkaisut ja kiinteistön sijainti kunnan hulevesijärjestelmän vaikutusalueella sekä järjestelmän suunnittelun kustannukset alueella, jolla kiinteistö sijaitsee.

103 o, 182, 183, 190 ja 204 a §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jari Leppä /kesk	Jari Myllykoski /vas
vpj.	Lauri Heikkilä /ps	Kari Rajamäki /sd (osittain)
jäs.	Heikki Autto /kok	Janne Sankelo /kok
	Markku Eestilä /kok	Arto Satonen /kok
	Lasse Hautala /kesk	Katja Taimela /sd
	Reijo Hongisto /ps	Tytti Tuppurainen /sd
	Anne Kalmari /kesk	vjäs. Simo Rundgren /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio.